

Hradná pani, ktorá zachránila kultúrnu pamiatku

Dagmar Machová investovala časť svojich peňazí do záchrany hradu v Liptovskom Hrádku. Neskôr predala aj firmu v Bratislave. Po desiatich rokoch porozprávala príbeh o tom, prečo to urobila a prečo hrad sprístupnila verejnosti.

Ako ste sa dostali k hradu a ku kaštieľu v Liptove?

V roku 2001 sme s mamou chodili po Liptove. Prišli sme k hradu a sused, ktorý ho zrejme strážil, nás chcel vyhnať. Poprosila som ho, či by som si ho mohla aspoň na chvíľu pozrieť. Hoci bol spustnutý, bol krásny a chcela som ho vidieť. Povedal mi: „No tak ho kúpte.“ Vtedy som si pomyslela, že si zo mňa uťahuje...

Nežartoval a vy ste ho nakoniec kúpili?

Hneď večer mi to začalo vítať v hlave a do rána som nespala. Bol totiž unikátny tým, že kým väčšina hradov sa stavala na bralách alebo vyvýšeninách, tento bol na rovine a chránila ho vodná priekopa.

Čo bolo ráno?

Išla som sa poradiť so známymi na ich chalupu v Demänovej. Povzbudili ma ku kúpe, že mi budú pomáhať. Vrátili sme sa do Liptovského Hrádku a druhýkrát sme si ho pozreli. Gotický hrad bol z trinásteho storočia a renesančný kaštieľ okolo hradu postavila Magdaléna Zaiová.

Na kúpu a rekonštrukciu bol potrebný poriadny balík prostriedkov. Mali ste ho?

Vlastnila som úspešnú fabriku, ktorú som založila hneď po revolúcii. Mali sme zmluvy s domácimi firmami, ale aj s veľkými svetovými výrobcami kozmetiky a dodávali sme im širokú škálu obalov a plastových výliskov. Mala som 170 zamestnancov a firma fungovala výborne.

Pamätáte sa na to, keď ste prvýkrát vstúpili do hradného areálu ako majiteľka?

Prišla som práve z dovolenky v Austrálii a v ruke som už držala list vlastníctva. Bol február, na opačnom kontinente bolo plus 30 stupňov, tu mínus pätnásť. Na hrade nebola elektrina ani žiadna toaleta. Keď som chodila po areáli s elektrikárom, skoro som zmrzla. V jednej miestnosti bola stará robotnícka pec, tak som nalámala papeky a prikurovala. Ako som sedela zmrznutá v kúte, hovorila som si – čo som si to na seba vzala!

V akom stave bol hrad a kaštieľ?

Vyrabované, žiadne okná ani dvere. Neporiadok, všade kopy špiny, smrad a vlhkosť. Predtým to slúžilo ako múzeum, ale už desať rokov bol hrad prázdny. Čo nevystažovali ľudia z múzea, to za desať rokov pobrali náhodní „rabovači“.

Desať rokov prerábate kaštieľ, je z neho hotel a múzeum pre verejnosť. Koľko to stálo a čo bude ďalej?

Záchrana hradu, rekonštrukcia národnej kultúrnej pamiatky je bezodná studňa. Dali sme do toho desiatky miliónov korún a stále je čo zlepšovať. Mám pocit, že som v polovici cesty.

Neľutujete?

Neľutujem, ale úplne sa mi zmenil život. Ako keby ste mali ďalšie dieťa. Svoj čas delím medzi Bratislavu a Liptovský Hrádok. Rodina a všetci blízki sa mi snažia prepáčiť, že som desať rokov mimo a venujem sa hradu. Firmu som predala, aby som mala prostriedky na jeho záchranu. Zo začiatku som sa náročnosti rekonštrukcie veľmi bála, stále som musela byť na stavbe.

Pamätáte sa na prvú noc v kaštieli?

Pár mesiacov po kúpe sme už mali všetko vyčistené od najväčšieho neporiadku a urobili sme menšiu oslavu. Do jednej miestnosti, ktorá sa dala trochu zatvoriť, sme dali posteľ. Všetci odišli a ostali sme tu s mamou sami. Našťastie, už sme mali umývadlo a elektrinu.

Strašilo?

Nie. Naopak, spalo sa mi veľmi dobre. Som veľmi citlivá na prostredie, kvalitu stavieb, ale tu som sa cítila naozaj dobre. Dodnes ma neopúšťa prvotné nadšenie z krásnej polohy

v náručí hôr a z monumentálnosti gotického hradu a kaštieľa.

Ocenil niekto, že keď váš podnik profitoval, nekúpili ste si vrtuľník, prúdové lietadlo alebo štyri ferrari, ale investovali ste do záchrany národnej kultúrnej pamiatky?

Zaujímavá otázka. Zatiaľ nie. Ľudia stále nechápu, čo sa tu udialo. Hrad, kaštieľ a park rekonštruujem ako cennú pamiatku, ktorá má slúžiť všetkým. Očakávala som viac pochopenia.

Pochopenia od štátu, alebo od súkromníkov?

Aj od súkromníkov. Keď si na hrade urobí akciu firma, mala by vedieť, že všetky prostriedky idú na obnovu ďalších častí areálu. Ak si nás vyberú ako miesto na svoj event, splnia si nielen svoje poslanie, ale podporia i národnú kultúrnu pamiatku. Viem, že je veľa možností, kde by firmy mohli ísť – je množstvo dobrých hotelov. Pobyť u nás môže pomôcť tomu, aby si hrad mohli pozrieť v dobrom stave aj ich vnuci.

Myslíte si, že to časom pochopia?

Neviem. Veľmi úspešný podnikateľ Andrej Kiska pred časom predal všetky svoje firmy a dal sa na charitu. Potom vydal knižku, v ktorej napísal: „Neveria tomu, že v tomto zmaterializovanom svete sa nájdu ľudia, ktorí chcú len tak pomáhať. Že sa nájde niekto, kto venuje svoje peniaze, čas, energiu na nezištnú pomoc. Podľa mňa je morálnou povinnosťou každého úspešného človeka vrátiť časť z toho, čo od života dostal.“ Obaja sme podnikali, obaja sme začali robiť niečo iné a obaja máme rovnaký pocit, že to ľudia nechápu.

Dnes je z kaštieľa a hradu exkluzívny hotel so štyridsiatimi posteľami a zároveň múzeum. Čo bude ďalej?

Chcela by som, aby to v sezóne bolo skôr múzeum, aby si ľudia mohli pozrieť kompletne všetko, aj izby. Na to však ešte musím dokončiť zaří xovanie hradu, aby nepadali skaly. Potrvá ešte pár rokov, kým bude všetko podľa mojich predstáv. Konečný výsledok by mal byť stánok umenia, vytvorenie „kultúrnej pevnosti“ na zmysluplné aktivity – debaty o otázkach, ktoré trápia celý svet. Napríklad v Salzburgu je zámok, ktorý slúži na konferencie. Nádherné prostredie inšpiruje na tvorbu a hľadanie riešení.

Máte pocit, že je ťažké byť na Slovensku hradnou paňou?

Určite áno. Nedávno mi práve pán Kiska vysvetlil, že nemôžem očakávať pomoc. Ľudia vidia krásne prostredie a nevidia, koľko úsilia je za tým ani čo ďalšie treba urobiť.

Očakávate nejakú vd'aku od štátu za záchranu pamiatky?

Nemám ilúzie. Ale keď vidím, ako sa tu ľuďom páči, je to pre mňa veľké ocenenie a zadosťučinenie. Chcela by som, aby boli Slováci hrdí na krásu, ktorú tu máme.

Aj v zahraničí sú hrady a kaštiele súkromným majetkom. Pomáha im štát?

Prišiel sem na návštevu Sayn Wittgenstein, nemecké knieža, a obdivoval, ako sme areál zrekonštruovali. Na obnovu jeho zámku pri Bonne mu štát prispel polovicou nákladov. U nás? Nič podobné. Dvakrát ma nie veľkými sumami podporilo SPP, ale oceňujem to. Raz mi menšou sumou prispeli Prvá stavebná sporiteľňa a ministerstvo kultúry z projektu Obnovme svoj dom. Získala som podporu z eurofondov, ale v porovnaní s mojou vlastnou investíciou

do rekonštrukcie to tiež nebola veľká suma. Vo svete sa vie, že takéto vzácne pamiatky si prichádzajú pozerat' zahraniční turisti. Je to plus pre krajinu a ja by som naozaj chcela, aby to slúžilo Slovensku. Ale zo strany štátu zatiaľ, žiaľ, pomoc neprichádza.

Ako by mal štát pomôcť tým, ktorí vložili prostriedky do rekonštrukcie pamiatky?

Každá kultúrna pamiatka má prevádzkové náklady, určite by pomohla pomoc vo forme príspevkov na mzdy pre zamestnancov alebo na stavebné úpravy. Chcela by som dosiahnuť, aby nehnuteľnosť sama na seba zarábala, ale zároveň chcem zachovať jej identitu, nemôžem z nej urobiť napríklad herňu. Peniaze na turistický ruch by nemalo spravovať ministerstvo hospodárstva, ale ministerstvo kultúry, pod ktoré spadajú kultúrne pamiatky. Podľa mňa treba rekonštruovať už existujúce historické stavby, nie stavať nejaké ďalšie plagiáty nulovej hodnoty, často na miestach, kde pôvodne stáli krásne starodávne budovy. Je mimoriadne nespravodlivé, že z prostriedkov na cestovný ruch sa nefinancovala obnova pamiatok, ale nové projekty.

Ako často ste na hrade?

Je to rôzne. Teraz tu mám schopný tím osemnástich ľudí, takže mimo sezóny si môžem dovoliť byť viac v Bratislave. Keď sa rekonštruuje, snažím sa byť vždy na hrade, aby som dohliadla napríklad aj na to, že namiesto moderných materiálov

použijú majstri materiály typické pre stredoveký hrad. Ak bolo možné dať niekde starý hranol, trvala som na tom, aby ho tam dali.

Zo začiatku ste bývali na hrade sama?

Prvé roky áno. Keď odišli robotníci, ostala som večer sama a ráno ma budila miešačka. Teraz je tu už stále personál.

Keď ste hrad a kaštieľ prevzali, nebolo v nich ani zariadenie?

Nebolo tam nič. Všetko, čo tu vidíte, som kúpila. Chodievala som často na služobné cesty do Prahy. Na spiatocnej ceste som zvolila trasu po mestečkách a hľadala starožitníctva. Majitelia ma neskôr už poznali a telefonovali mi, že niečo pre mňa majú. V lete som všetky prostriedky, ktoré vyrobila moja firma, investovala do stavby a v zime zase do zariadenia.

Bol problém zohnať ľudí, ktorí by to rekonštruovali?

Obrovský. Našťastie sa objavil „rytier“ Igor. Z miestneho mladého elektrikára s brašnou sa stal projektový manažér. Za jeho pomoc pri organizovaní rekonštrukcie som mu neskôr pomohla založiť tu neďaleko fabriku, kde je teraz aj môj syn. Firma už pomaly funguje tak intenzívne ako tá moja, ktorú som pre hrad predala.

Ako vás predstavujú – ako hotelierku, majiteľku múzea, alebo hradnú paniu?

Známi sa mi smejú, že som hradná pani. Stále sa cítim chemičkou – v tomto povolání som sa roky realizovala. Dnes by som o sebe povedala, že som fi lantropka, ktorá miluje kultúru, históriu

a architektúru a stále si chce dokázať, že dokáže zrealizovať nerealizovateľné. Dnes už považujem hrad za svoj druhý domov.

V okolí je plno moderných hotelov, ktoré sú blízko lyžiarskych stredísk či kúpalísk. Prečo by si turisti mali vybrať práve hrad?

Ja to vnímam ako rozprávkový svet. Hrady a zámky boli vždy spojené s princeznami a rytiermi. Deťom sa tu páči brnenie rytiera a môžu si predstaviť, ako sa kedysi žilo. Dospelí si skôr prezerajú štýlový nábytok. Veľa ľudí by rado objavilo nejaký nedostatok. Je krásne, keď za mnou prídu a povedia – hľadali sme chyby, ale žiadne sme nenašli.

Má vôbec zmysel robiť ďalšie ubytovacie kapacity v oblasti, kde ich je veľa?

Musela som vymyslieť biznis, lebo z trojeurového vstupného do múzea by sme nemali šancu získať prostriedky na opravy ďalších častí areálu. Navyše, odtiaľto je všade blízko, či na lyžiarske vleky, alebo na kúpaliská, všetko sa dá autom zvládnuť do dvadsiatich minút. Takže bývate v krásnom starodávnom prostredí a máte blízko lyžovanie či kúpanie.

Podnikatelia v oblasti turizmu sa často sťažujú na slabú propagáciu Slovenska. Cítite to aj vy, ktorá robíte trochu iný biznis?

Samozrejme. Všetci chodia napríklad do Francúzska na hrady a zámky. Prečo to nevyužijeme i my? Aj z takej atrakcie, akou je cikajúci chlapec v belgickom Bruseli, sa dá urobiť ohromná atrakcia. Keď som ho videla naživo, myslela som si, že si niekto zo mňa utáhuje. Ukázali svetu, ako sa dá z ničoho urobiť veľká vec len dobrou propagáciou. U nás máme veľké veci, ale sú nepovšimnuté.

Dokáže si už váš hrad na svoju prevádzku zarobiť?

Nie, ani desať rokov po tom, čo som ho kúpila. Stále prevádzku dotujem. Navyše, rekonštrukcia si pýta ďalšie a ďalšie peniaze.

Preberú ho raz vaše deti?

Aj syn, aj dcéra mi veľmi pomáhajú. Hoci sa teraz venujú niečomu inému, myslím si, že majú hrad radi a budú pokračovať.

Odporučili by ste po svojich skúsenostiach aj ďalším podnikateľom kúpiť si hrad a sprístupniť ho? Aj keď si predstavíte, čím všetkým ste za desať rokov prešli?

Ak chcú pamiatku zrekonštruovať s citom, tak určite áno.

Kto dnes do hradu chodí?

Máme veľa turistov zo zahraničia, na dovolenky k nám chodievajú aj veľvyslanci, ktorí sú na Slovensku. Robievame napríklad svadby. Nie je neobvyklé, že sa pri zmiešaných manželstvách chce slovenský partner pochváliť niečím špeciálnym, vtedy atmosféra na hrade pomáha zanechať nezabudnuteľné zážitky. Iní sa zase zastavia v našej reštaurácii.

Keby prišiel teraz za vami boháč a povedal – kúpim od vás hrad za desať miliónov eur. Predali by ste?

Mala by som s tým veľký problém. Stratila by som zmysel toho, prečo som ho kúpila a prečo do jeho obnovy vkladám toľko úsilia. Nevedela by som, na čo iné mám použiť získané prostriedky. Nevidím lepšiu formu svojej realizácie ako dokončenie hradu. Ale keby prišiel niekto, kto cíti podobne a v širšom tíme by sme mohli spolu zrealizovať projekt, tak by som na to asi pristúpila.

Snívali ste niekedy, že by ste sa stali hradnou paňou?

Odmalička som veľa čítala o histórii, v škole som dostávala poznámky, že si čítam pod lavicou. S rodičmi sme pochodili množstvo hradov a zámkov na juhu Česka, vo Francúzsku, v Taliansku. Túžila som nocovať v takom hrade, ale naozaj mi ani vo sne nenapadlo, že raz budem hrad a kaštieľ vlastníť.